

ภาพลักษณ์ของครูในนวนิยายเรื่อง “ครูบ้านนอก” ของ คำหมาน คนไค

THE CHARACTERIZATION OF A TEACHER IN THE NOVEL “KRU BAAN NOK” BY KHAMMAN KONKAI

ชาญยุทธ สอนจันทร์¹, ปริญา บุญแดง², สุดารัตน์ อินทร์โทโล³ และปิยฉัตร สูดสาคร⁴

Chanyuth Sonjan¹, Parinya Boontaeng², Sudarat Intholo³ and Piyachat Sudsakhorn⁴

คณะครุศาสตร์และการพัฒนามนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด จังหวัดร้อยเอ็ด¹⁻⁴

Faculty of education and human development roi et rajabhat university roi et province¹⁻⁴

Corresponding Author e-mail: Chanyuth_s@hotmail.co.th

Received March 12, 2025; Revised June 19, 2025; Accepted July 3, 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภาพลักษณ์ความเป็นครูที่ปรากฏในนวนิยายเรื่อง ครูบ้านนอก ของคำหมาน คนไค โดยวิธีการดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เลือกกลุ่มเป้าหมายแบบเจาะจงจากการศึกษาด้วยบทเอกสารสื่อสิ่งพิมพ์ ได้แก่ หนังสือนวนิยายเรื่องครูบ้านนอก ของคำหมาน คนไค จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์มิ่งมิตร พุทธศักราช 2553 มาเป็นข้อมูล นำเสนอผลการวิจัยด้วยการพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัย พบว่า ภาพลักษณ์ครูที่ปรากฏในนวนิยายเรื่อง ครูบ้านนอก ของคำหมาน คนไค แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ ภาพลักษณ์เชิงบวกและภาพลักษณ์เชิงลบ โดยภาพลักษณ์เชิงบวก พบ 4 ภาพลักษณ์ คือ 1. ครูผู้ปฏิบัติหน้าที่และความรับผิดชอบ 2. ครูผู้อุทิศตนเพื่อสังคม 3. ครูผู้ยึดมั่นในอุดมการณ์ความเป็นครู และ 4. ครูผู้มีเมตตา และภาพลักษณ์เชิงลบ พบ 4 ภาพลักษณ์ คือ 1. ครูผู้ขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ 2. ครูผู้ใช้อำนาจโดยมิชอบ 3. ครูผู้ขาดศีลธรรมจริยธรรม 4. ครูผู้ขาดจิตวิญญาณความเป็นครู การศึกษาภาพลักษณ์ของครูในนวนิยายเรื่อง ครูบ้านนอก ทำให้ทราบมุมมองของนักเขียนที่มีต่อภาพลักษณ์ของครู ส่วนใหญ่ภาพลักษณ์ที่ปรากฏเป็นภาพลักษณ์เชิงลบ เพื่อสะท้อนปัญหาของครูในสังคมชนบท

คำสำคัญ: ครูบ้านนอก; ภาพลักษณ์ของครู; คำหมาน คนไค

Abstract

This research aims to study the image of teachers as shown in the novel, Kru Baan Nok by Khamman Konkai by means of qualitative research. The research method selects a specific target group from studying the text of printed media documents, namely the novel Kru Ban Nok by Khamman Konkai, published by Mingmit Publishing House in 2010, as data for the information is presented in a descriptive and analytical manner.

The research results found that the image of teachers as shown in the novel Kru Ban Nok by Khamman Konkai can be divided into 2 types: positive image and negative image. There are 4 positive images: 1. Teachers who perform their duties and responsibilities, 2. Teachers

who devote themselves to society, 3. Teachers who adhere to the ideology of being a teacher, and 4. Teachers who are compassionate. There are 4 negative images: 1. Teachers who are irresponsible for their duties, 2. Teachers who abuse their power, 3. Teachers who lack morality and ethics, and 4. Teachers who lack the spirit of being a teacher. Studying the image of teachers in the novel.

Keywords: Kru Baan Nok; The characterization of a teacher; Khamman Konkai

บทนำ

วรรณกรรมร้อยแก้วประเภทบันเทิงคดีมักมีองค์ประกอบที่ผสมผสานกันอย่างลงตัว ซึ่งทำให้เรื่องราวสมบูรณ์ องค์ประกอบหลักที่สำคัญ ได้แก่ แก่นเรื่อง โครงเรื่อง ตัวละคร บทสนทนา ฉาก และบรรยากาศ โดยเฉพาะตัวละครที่มีบทบาทสำคัญในการดึงดูดความสนใจของผู้อ่าน เนื่องจากตัวละครมีส่วนในการแสดงพฤติกรรม และสร้างเหตุการณ์ที่ทำให้เรื่องราวน่าสนใจ และมีความขัดแย้งจนทำให้เรื่องดำเนินไปถึงจุดหมายปลายทางได้ นอกจากนี้ วรรณกรรมยังเป็นสื่อที่ถ่ายทอดความรู้สึก ความคิด และประสบการณ์ของมนุษย์ผ่านทางภาษา โดยมีการใช้สื่อหลากหลายทั้งสื่อสิ่งพิมพ์และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ วรรณกรรมจึงมีบทบาทสำคัญในการเรียนรู้จากประสบการณ์ของผู้อื่นและช่วยให้มนุษย์สามารถพัฒนาความรู้ และวิทยาการต่าง ๆ ที่มีอยู่ในปัจจุบัน (Bamrungthai, 2001) และนวนิยายเป็นวรรณกรรมบันเทิงคดีประเภทหนึ่ง ที่ผู้แต่งสมมติฉาก ตัวละคร เรื่องราว และเหตุการณ์ต่าง ๆ โดยมีการเริ่มเรื่อง ดำเนินเรื่อง และจบเรื่อง เพื่อสนองจุดมุ่งหมายอย่างใดอย่างหนึ่ง เป็นการสะท้อนให้เห็นสภาพชีวิต เจตคติ ค่านิยมของสังคมซึ่งสอดคล้องกับ Chareonde and Atchariyaphaiboon (2020) ได้กล่าวถึงนวนิยายไว้ว่า "นวนิยาย" เป็นวรรณกรรมบันเทิงคดี เป็นที่นิยมอ่านกันอย่างแพร่หลายในยุคปัจจุบัน นวนิยายสร้างขึ้นจากประสบการณ์ และจินตนาการของผู้ประพันธ์ โดยทำให้ผู้อ่านเกิดความเพลิดเพลิน ผ่อนคลายอารมณ์ ตลอดจนนำเสนอสาระ แนวคิดต่าง ๆ ให้แก่ผู้อ่าน ไม่ว่าจะเป็นสารประโยชน์ที่ถ่ายทอดผ่านตัววรรณกรรมซึ่งส่งผลต่อสังคมในมุมมองที่แตกต่างกัน

"ครู" เป็นวิชาชีพที่มีเกียรติ และต้องมีทั้งความรู้ ความสามารถ คุณธรรม และจริยธรรม เนื่องจากมีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดความรู้ อบรมสั่งสอน และเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับสังคม พฤติกรรมของครู เช่น การแต่งกายที่เหมาะสม ความสุภาพ และระเบียบวินัย ล้วนเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้ได้รับการยกย่องการเป็นครูที่ดีต้องมีคุณสมบัติหลายประการ ได้แก่ ความรักในการสอน ความอดทน ความเสียสละ และความเข้าใจในความแตกต่างระหว่างบุคคล ครูต้องดูแลนักเรียนอย่างใส่ใจ ปฏิบัติต่อทุกคนอย่างเท่าเทียมและสร้างภาพลักษณ์ที่ดี (Yotkamol, 2008) ซึ่งการสร้างภาพลักษณ์ของครูจะสร้างความน่าเชื่อถือให้กับนักเรียน สะท้อนให้เห็นความเคารพความศรัทธาต่อวิชาชีพครู ดังที่ (Sombun, 2009) ได้กล่าวถึงภาพลักษณ์ครูไว้ว่า ครูเป็นอาชีพที่สังคมมองว่ามีภาพลักษณ์ที่ดี มีเกียรติ มีศักดิ์ศรี เป็นผู้เสียสละเป็นแม่พิมพ์ของชาติแต่ในปัจจุบันภาพลักษณ์ของครูเริ่มเปลี่ยนแปลงไป เพราะมีครูที่ขาดจรรยาบรรณมากขึ้น สื่อต่าง ๆ รวมทั้งนักเขียนจึงนำเสนอภาพลักษณ์ของครูทั้งในเชิงบวกและในเชิงลบ

นวนิยายเรื่องครูบ้านนอก เป็นนวนิยายที่เล่าถึงชีวิตของครูบ้านนอกคนหนึ่งที่มีความเป็นครูอย่างเต็มเปี่ยม จิตวิญญาณความเป็นครูของเขาส่งผลให้เขามีพื้นฐานจิตใจ นิสัย และพฤติกรรมที่ดีเพื่อที่จะให้เป็นแบบอย่างแก่นักเรียน ผู้แต่งได้สอดแทรกขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม และจริยธรรมของผู้คนเป็นหลัก ได้ต่อสู้กับความอยุติธรรมอย่างไม่ย่อท้อ เป็นครูผู้อุทิศตนเพื่อส่วนรวมต้องรับเคราะห์จากความดีที่กระทำ และบรรยายถึงความเป็นครูอย่างแท้จริง ผู้แต่งได้สะท้อนเรื่องราวที่เป็นภาพลักษณ์เชิงบวกและเชิงลบไว้อย่างน่าสนใจ โดยผู้เขียนได้นำเสนอภาพลักษณ์ครูในเชิงบวก คือ ครูถูกนำเสนอเป็นผู้เสียสละ อุทิศตนเพื่อการศึกษา มีอุดมการณ์แน่วแน่ และพยายามเปลี่ยนแปลงสังคมให้ดีขึ้น แม้ต้องเผชิญอุปสรรคจากอำนาจที่ไม่เป็นธรรม ส่วนเชิงลบ นวนิยายสะท้อนครูที่ขาดจรรยาบรรณ ทุจริต เห็นแก่ตัว และไม่พัฒนาตนเอง รวมถึงปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา เรื่องราวนำเสนอหลายมิติ ทั้งความเสมอภาคความรับผิดชอบ และบทบาทของครูในการพัฒนานักเรียนให้เป็นคนดีของสังคม ทำให้เป็นนวนิยายที่ทรงคุณค่า ในการศึกษาภาพลักษณ์ครูที่ปรากฏในนวนิยายเรื่องครูบ้านนอกโดยกำหนดแนวคิดและความหมายในการศึกษาเกี่ยวกับภาพลักษณ์ ทั้งในด้านวิธีการศึกษาวรรณกรรมเชิงวิเคราะห์ตัวละครครูภายในเรื่องการพรรณนาบทบาท ความสัมพันธ์กับตัวละครอื่น รวมถึงปัจจัยแวดล้อมที่ส่งผลต่อภาพลักษณ์ผ่านมุมมองของวรรณกรรม

เป็นที่น่าสังเกตว่า นวนิยายเรื่อง “ครูบ้านนอก” สื่อถึงภาพลักษณ์ของครูในแง่มุมต่าง ๆ โดยสะท้อนปัญหาของสังคมชนบท เช่น ความยากลำบากในด้านการศึกษา และชีวิตประจำวันของครู อีกทั้งยังสะท้อนบุคลิกภาพ ประเพณี วิถีชีวิต และจิตวิญญาณความเป็นครู พร้อมกับแสดงให้เห็นถึงความเสียสละและความรักในอาชีพ ภาพลักษณ์ที่ปรากฏในนวนิยายแง่มุมต่าง ๆ เป็นการนำเสนอภาพลักษณ์ความเป็นครูในแง่บวกและแง่ลบ ภาพลักษณ์ความเป็นครูในแง่บวก เช่น ครูที่อุทิศตนเพื่อหน้าที่ และความรับผิดชอบต่อหน้าที่ชนบท ครูมีบทบาทสำคัญในการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชุมชน สร้างความตระหนักเรื่องสิทธิและความเท่าเทียม รวมถึงการต่อสู้กับอิทธิพลของระบบอำนาจ ครูที่ยึดมั่นในอุดมการณ์ มุ่งมั่นในการถ่ายทอดความรู้ สร้างความเป็นคนสั่งสอนเด็กให้เป็นพลเมืองที่ดีของสังคมอย่างแท้จริง นอกจากนี้ครูยังมีความศรัทธาต่อตนเอง และวิชาชีพพร้อมทั้งทุ่มเท และมุ่งมั่นช่วยให้นักเรียนประสบความสำเร็จ ส่วนภาพลักษณ์ความเป็นครูในแง่ลบ เช่น ครูที่เห็นแก่ตัว ไม่รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น และมีพฤติกรรมที่ผิดศีลธรรม ซึ่งขัดแย้งกับความเหมาะสมในหน้าที่มีการทุจริตใช้อำนาจโดยมิชอบ และสะท้อนถึงปัญหาหรือความบกพร่องในระบบการศึกษา ที่ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำในด้านต่าง ๆ ไว้อย่างน่าสนใจ

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาภาพลักษณ์ที่ปรากฏในนวนิยายเรื่องครูบ้านนอกในมุมมองที่แตกต่างกัน ทำให้เห็นถึงแง่คิดในมุมมองต่าง ๆ ทางสังคมที่สื่อสารออกมาผ่านพฤติกรรมของตัวละคร ซึ่งเป็นวรรณกรรมที่ควรนำมาศึกษาวิเคราะห์ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาภาพลักษณ์ความเป็นครูที่ปรากฏในนวนิยายเรื่อง ครูบ้านนอก ของ คำหมาน คนไค

การทบทวนวรรณกรรม

ภาพลักษณ์ของบุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นสิ่งที่สำคัญยิ่งต่อบุคคลนั้น และผู้ที่พบเห็นภาพลักษณ์ของบุคคลจะมีลักษณะใกล้เคียงกับภาพลักษณ์ของตัวละคร ในการศึกษาวิจัยเรื่อง “ครูบ้านนอก” ผู้วิจัยจึงใช้เนื้อหาข้อมูลที่เป็นภาพลักษณ์ของบุคคลมาประกอบในลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

Sukhothai Thammathirat Open University. (2009) ให้ความหมายว่า ภาพลักษณ์ หมายถึง ภาพของสิ่งต่าง ๆ หรือความคิดรวบยอดที่วาดขึ้นในความคิด ภาพที่เกิดขึ้นในจิตใจนี้อาจเป็นผลมาจากการได้รับประสบการณ์ทางตรง หรือประสบการณ์ทางอ้อมที่บุคคลนั้นรับรู้มา ขณะเดียวกัน (Charoenphon, 2005) ให้คำนิยามของคำว่า ภาพเสนอในวรรณกรรม ซึ่งมีความหมายเดียวกับคำว่า ภาพลักษณ์ว่าเป็นภาพจำลองสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งนำเสนอผ่านวรรณกรรม โดยภาพนั้นถูกสร้างจากการคัดเลือกปรุงแต่ง ขบเน้นคุณลักษณะบางอย่างจากความเป็นจริงตามคติความเชื่อ และค่านิยมบางประการ ซึ่งภาพเสนอมิได้เป็นเครื่องบ่งชี้ว่าความจริงเป็นเช่นไร แต่บ่งบอกว่าผู้คนในสังคม มีความเชื่อ ความคาดหวัง และให้ความหมายต่อสิ่งที่ถูกนำเสนออย่างไร เช่นเดียวกับ Mallikamas (1994) ได้เสนอทัศนะเกี่ยวกับภาพลักษณ์ไว้ว่า ภาพลักษณ์ หรือภาพจิตใจเกิดจากการใช้ถ้อยคำสร้างให้เกิดความคิด ความรู้สึก และความประทับใจโดยอาศัยจินตนาการการคิดคำนึงจนปรากฏภาพในใจของผู้อ่าน

Pooksawat (2013) กล่าวว่า ภาพลักษณ์ เปรียบได้กับทางเสือกกำหนดทิศทางพฤติกรรมของปัจเจกชนที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่อยู่รอบตัว หากบุคคลมีภาพลักษณ์เชิงบวกต่อสิ่งเหล่านั้นก็มีแนวโน้มที่จะแสดงพฤติกรรมเชิงบวก แต่หากบุคคลนั้นมีภาพลักษณ์เชิงลบ เขาก็จะมีแนวโน้มที่แสดงพฤติกรรมเชิงลบเช่นกัน กล่าวได้ว่า ภาพลักษณ์ก่อให้เกิดคติในใจของคนได้ เพราะภาพลักษณ์เป็นเรื่องฝังใจยากที่จะแก้ไข เป็นสิ่งที่ค่อนข้างถาวร และเปลี่ยนแปลงยากด้วยเหตุนี้ ภาพลักษณ์จึงมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคล สิ่งสำคัญที่มีผลต่อภาพลักษณ์ของบุคคล คือ สถานภาพ บทบาท และบุคลิกภาพทางสังคมของบุคคลนั้น ซึ่งสังคมจะกำหนดสถานภาพ และบทบาทให้แต่ละบุคคลตั้งแต่เด็กจนเป็นผู้ใหญ่ควบคู่ไปกับการพัฒนาบุคลิกภาพ และสร้างเสริมวุฒิภาวะ สิ่งเหล่านี้จะทำให้ภาพลักษณ์ของบุคคลเด่นชัดในสายตาของผู้อื่น

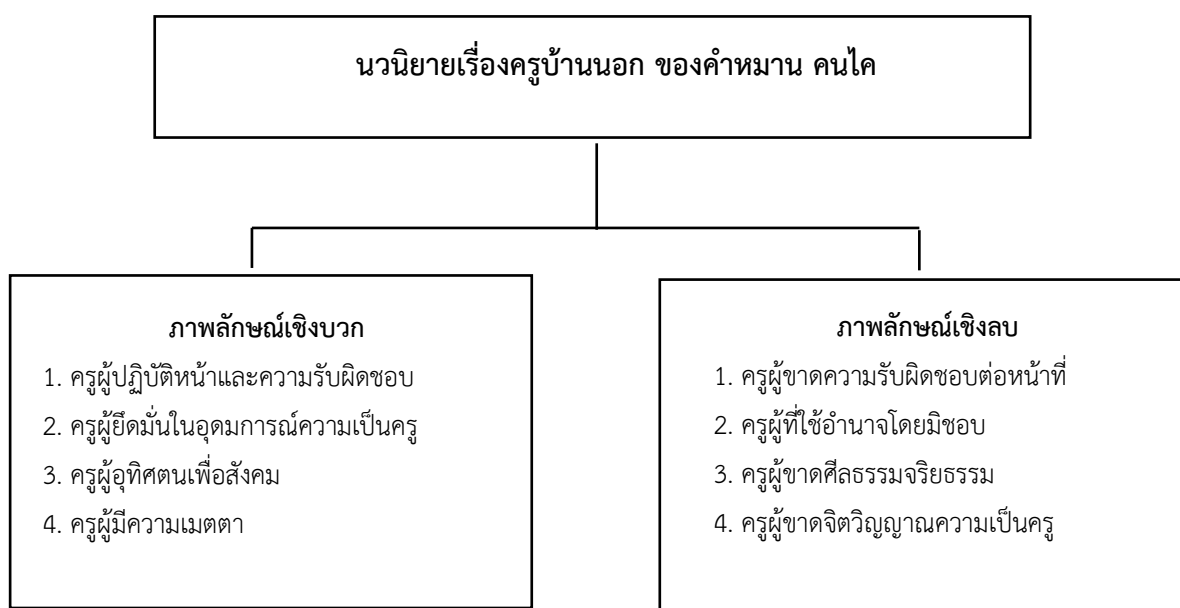
นอกจากนั้น Chinnikorn (2016) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาภาพลักษณ์ของตัวละครหญิงในวรรณกรรมเรื่องผู้ชนะสิบทิศ ผลการศึกษาพบว่า ภาพลักษณ์ของตัวละครหญิงแบ่งออกเป็น 2 ด้าน คือ ภาพลักษณ์เชิงบวกและภาพลักษณ์เชิงลบ โดยภาพลักษณ์เชิงบวกมี 3 ด้าน ได้แก่ ภาพลักษณ์ด้านรูปโฉมที่งดงาม ภาพลักษณ์ด้านความมีคุณธรรม และภาพลักษณ์ด้านความมีวุฒิภาวะ ด้านภาพลักษณ์เชิงลบมี 2 ด้าน คือ ภาพลักษณ์การขาดคุณธรรม และภาพลักษณ์ด้านการขาดวุฒิภาวะ

สรุปได้ว่า ภาพลักษณ์ คือ ภาพที่เกิดขึ้นในจิตใจของบุคคลหนึ่งที่มีต่อการแสดงออกของอีกบุคคลหนึ่ง และมีภาพลักษณ์ด้านรูปร่างหน้าตา ความมีคุณธรรม ความมีวุฒิภาวะ และการขาดคุณธรรม การขาดวุฒิภาวะ รวมถึงพฤติกรรมต่าง ๆ ที่แสดงออกมา ภาพลักษณ์ของบุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นสิ่งที่สำคัญยิ่งต่อบุคคลนั้น และผู้ที่พบเห็นภาพลักษณ์ของบุคคลจะมีลักษณะใกล้เคียงกับภาพลักษณ์ของตัวละคร ผู้วิจัยจึงได้นำเอาแนวคิด

เกี่ยวกับภาพลักษณ์ เป็นเครื่องมือในการศึกษา ค้นคว้า ในการศึกษาจะศึกษาภาพลักษณ์ 2 ลักษณะ คือ ภาพลักษณ์เชิงบวกและภาพลักษณ์เชิงลบ ของนวนิยายเรื่อง “ครูบ้านนอก” ในประเด็นต่าง ๆ

กรอบแนวคิดการวิจัย

การศึกษาวิจัยภาพลักษณ์ที่ปรากฏในนวนิยายเรื่องครูบ้านนอกนั้น เป็นลักษณะเชิงพฤติกรรมที่เกิดจากพฤติกรรมของตัวละครที่เป็นตัวละครฝ่ายดีและตัวละครฝ่ายร้าย ในการนี้ผู้วิจัยได้นำแนวคิดของ Pooksawat (2013) มาเป็นแนวทางในการศึกษาในครั้งนี้ ทั้งนี้สามารถแสดงเป็นแผนผังกรอบแนวคิด ได้ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยเรื่อง ภาพลักษณ์ของครูในนวนิยายเรื่องครูบ้านนอกของ คำหมาน คนไค เป็นการวิจัยเอกสาร ผู้วิจัยมีวิธีดำเนินการวิจัย โดยได้ศึกษาจากตัวบทเอกสาร หนังสือ นวนิยายครูบ้านนอก ของคำหมาน คนไค ฉบับพิมพ์เผยแพร่จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์มิ่งมิตร พิมพ์ครั้งที่ 12 พุทธศักราช 2553

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาแนวคิดทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ หนังสือ ตำรา บทความ สื่อสิ่งพิมพ์ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ และอื่น ๆ อันเป็นความรู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับนวนิยายเรื่องครูบ้านนอก ของคำหมาน คนไค เพื่อนำมาใช้เป็นข้อมูลและแนวทางในการศึกษา

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาแหล่งข้อมูลที่เป็นตัวบทแบบเจาะจงจากตัวบทวรรณกรรมในนวนิยายเรื่อง “ครูบ้านนอก” ของคำหมาน คนไค ฉบับพิมพ์เผยแพร่จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์มิ่งมิตร พิมพ์ครั้งที่ 12 พุทธศักราช 2553 เป็นวรรณกรรมที่มีความสำคัญในการนำมาใช้การศึกษาวเคราะห์เพื่อให้ภาพลักษณ์ในมุมมองต่าง ๆ ที่ต้องการสะท้อนผ่านวรรณกรรม

ขั้นตอนที่ 3 การวิเคราะห์ โดยได้ใช้แนวคิดภาพลักษณ์ในการศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรม เรื่อง “ครูบ้านนอก” ของคำหมาน คนไค

ขั้นตอนที่ 4 นำเสนอผลการศึกษา และสรุปอภิปรายผลการวิจัย ผู้วิจัยนำเสนอวิจัยข้อมูลในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

ผลการวิจัย

การศึกษาในนวนิยายเรื่องครูบ้านนอก ของคำหมาน คนไค ฉบับพิมพ์เผยแพร่จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์มิ่งมิตร พบว่า นวนิยายเรื่องครูบ้านนอกปรากฏภาพลักษณ์ครู 2 ลักษณะ ได้แก่ ภาพลักษณ์เชิงบวก และภาพลักษณ์เชิงลบ ตามที่ได้วิเคราะห์ตามแนวคิดทฤษฎีที่ตั้งเป็นกรอบแนวคิดไว้ ผู้วิจัยจึงขอสรุปผลการวิจัยดังนี้

1. ภาพลักษณ์เชิงบวก

การศึกษาภาพลักษณ์เชิงบวกในนวนิยายเรื่อง ครูบ้านนอก พบภาพลักษณ์เชิงบวก 4 ภาพลักษณ์ ได้แก่ ครูผู้ปฏิบัติหน้าที่และความรับผิดชอบ ครูผู้อุทิศตนเพื่อสังคม ครูผู้มีความเมตตา ครูผู้ยึดมั่นในอุดมการณ์ความเป็นครู ซึ่งแต่ละภาพลักษณ์มีรายละเอียดดังนี้

1.1 ครูผู้ปฏิบัติหน้าที่และความรับผิดชอบ พบว่าภาพลักษณ์ที่ปรากฏเป็นภาพลักษณ์ของครูที่มีความมุ่งมั่น พยายาม และรับผิดชอบอย่างแท้จริงในบทบาทหน้าที่ บทบาทของความเป็นผู้มีความรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ ความเป็นครูได้พัฒนาการเรียนการสอน ดูแลนักเรียน และเป็นแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติตนในฐานะผู้มีหัวใจเพื่อการพัฒนาผู้เรียนอย่างแท้จริง เป็นแรงบันดาลใจ และเป็นผู้ขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงในชีวิตของนักเรียนและสังคม ด้วยความรับผิดชอบ และยึดมั่นในการปฏิบัติหน้าที่ปรากฏตัวอย่างความในตอนที่

“กินข้าวกลางวันแบบที่เรียกว่ากินข้าวป่าที่นาพอใหญ่ผืนเสร็จแล้วดวงดาว
รีบกลับโรงเรียนเมื่อบ่ายโมงตรงโดยครูใหญ่ให้หลานชายพ่อใหญ่ผืนเอามอเตอร์ไซด์
อีเฒ่าของตนมาส่ง” (Konkai, 1994)

จากตัวอย่างข้างต้น เป็นเหตุการณ์ที่ครูดวงดาวให้ความสำคัญกับการศึกษาของนักเรียนโดยไม่ปล่อยให้เกิดการขาดตกบกพร่อง ไม่ว่าจะเป็นการมุ่งมั่นกลับไปโรงเรียนตรงเวลา หรือการแสดงออกถึงการปรับตัวในสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อให้การเรียนการสอนดำเนินต่อไปได้อย่างราบรื่น และมีประสิทธิภาพ ภาพลักษณ์ดังกล่าวได้สะท้อนถึงการให้ความสำคัญกับการศึกษาของนักเรียนโดยไม่ปล่อยให้เกิดการขาดตกบกพร่อง ไม่ว่าจะเป็นการมุ่งมั่นกลับไปโรงเรียนตรงเวลา หรือการแสดงออกถึงการปรับตัว ในสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อให้การเรียนการสอนดำเนินต่อไปได้อย่างราบรื่น และมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ยังแสดงให้เห็นถึงความมุ่งมั่นในหน้าที่ และความรับผิดชอบที่มีต่อการพัฒนานักเรียนในทุก ๆ ด้าน

1.2 ครูผู้ยึดมั่นในอุดมการณ์ความเป็นครู คือ ภาพลักษณ์ของครูที่มุ่งมั่นทำงานอย่างเต็มที่เพื่อพัฒนาคุณภาพของศิษย์ให้เป็นบุคคลที่มีความรู้ และความสามารถที่ดีในสังคม เป็นตัวอย่างของครูที่ยึดมั่นในอุดมการณ์ ที่ไม่ได้จำกัดบทบาทของตนเองเพียงแคในท้องเรียน แต่ยังลงมือทำเพื่อปรับปรุงคุณภาพชีวิตของ

นักเรียนในด้านต่าง ๆ ทำเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ไม่เพียงแต่ทำหน้าที่ในการสอน แต่ยังสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ดี การพัฒนาสื่อการสอนอย่างสร้างสรรค์ ยืนหยัดในความถูกต้อง และความยุติธรรม ส่งเสริมความเท่าเทียมในการเรียนรู้ และการพัฒนาเด็กทุกคน ปรากฏตัวอย่างความในตอนหนึ่งว่า

“ในขณะที่เดียวกัน ปิยะและดวงดาวซึ่งระยะนี้มีความร่วมมือกันมากขึ้น ก็ได้ขอร้องลุงจารย์เกินผู้รับเหมาสร้างโรงเรียนรับช่วงจากเสียมังกรให้ช่วยสร้างส้วมให้โรงเรียนนับเป็นส้วมที่ถูกสุขลักษณะที่สุดที่โรงเรียนนี้เคยมี เพราะส้วมที่ใช้อยู่ในปัจจุบันนี้คือส้วมหลุม ซึ่งตั้งอยู่ห่างไกลจากโรงเรียนออกไปมาก แต่ไม่ค่อยมีคนใช้ เพราะเด็ก ๆ หนัดที่จะปลดทุกข์กันในป่าข้างหลังโรงเรียน อันที่จริงส้วมหลุมที่ใช้อยู่เดี๋ยวนี้ ก็เป็นฝีมือของปิยะอีกนั่นแหละ เขาทำขึ้นเมื่อตอนที่ออกมาอยู่โรงเรียนใหม่ ๆ” (Konkai, 1994)

จากตัวอย่างข้างต้น ครูปิยะและครูดวงดาวเป็นตัวอย่างของครูที่ยึดมั่นในอุดมการณ์ และมีความรับผิดชอบต่อนักเรียน และโรงเรียนที่ไม่ได้จำกัดบทบาทของตนเองเพียงแคในห้องเรียน แต่ยังลงมือทำเพื่อปรับปรุงคุณภาพชีวิตของนักเรียนในด้านต่าง ๆ โดยครูปิยะตระหนักถึงปัญหาในชีวิตประจำวันของนักเรียน ไม่ว่าจะเป็นความไม่สะดวก และสุขลักษณะที่ไม่ดีของส้วมหลุมเดิม เห็นว่าสิ่งนี้ส่งผลต่อคุณภาพชีวิต ความสะดวกสบาย และสุขภาพของนักเรียน ซึ่งสะท้อนถึงความใส่ใจในรายละเอียด และความตั้งใจที่จะปรับปรุงคุณภาพชีวิตของเด็ก ๆ อย่างแท้จริง ปิยะและดวงดาวไม่ได้ทำเพื่อตนเอง แต่ทำด้วยจุดมุ่งหมายที่ชัดเจนเพื่อตอบสนองความต้องการ และความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นของนักเรียน ความร่วมมือกับลุงจารย์เกินในการสร้างส้วมที่ถูกสุขลักษณะ เป็นการแสดงออกถึงความทุ่มเทที่มีต่อโรงเรียน และยังคงพัฒนาปรับปรุงเมื่อมีโอกาส แสดงให้เห็นถึงความเสียสละ ความตั้งใจจริง และลงมือแก้ปัญหาในพื้นที่จริง เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมที่ดีให้กับนักเรียนเพื่อประโยชน์สูงสุดของนักเรียนและโรงเรียน

1.3 ครูผู้อุทิศตนเพื่อสังคม ภาพลักษณ์ที่ปรากฏเป็นภาพลักษณ์ของครูที่มีบทบาทในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียน และสังคม ครูที่เสียสละตนเพื่อสังคมครูที่มีความมุ่งมั่น และทุ่มเทในการทำงานเพื่อประโยชน์ของนักเรียน และสังคมโดยรวมนอกจากการสอนในห้องเรียนแล้ว ครูในลักษณะนี้ยังมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมในด้านต่าง ๆ ปรากฏตัวอย่างความในตอนหนึ่งว่า

“ขณะที่ลัดเลาะไปตามป่าจิตใจของปิยะมุ่งไปที่เสียงรถซึ่งบัดนี้เงียบหายไป แล้ว เพียงครูเดียวเขาก็มาถึงเส้นทางที่มีรอยรถผ่านไปใหม่ ๆ แล้วเดินตามทางนั้น ไปก็ได้ยินเสียงเครื่องจักรทำงานและเสียงลั่นของต้นไม้เขาเร่งฝีเท้าตรงไปยังที่มาของเสียงนั้น โดยเดินลัดเข้าไปในแนวป่าแทนที่จะไปตามรถ ไม่สนใจต่อการขูดข่วนของหนาม และกิ่งไม้ตามแขนขาและใบหน้า” (Konkai, 1994)

จากตัวอย่างข้างต้น ครูปิยะได้แสดงให้เห็นถึงความตั้งใจที่ค้นหาความจริงเพื่อประโยชน์ส่วนรวมโดยไม่หวั่นเกรงต่อความเจ็บปวดหรืออุปสรรคต่าง ๆ มุ่งมั่นเพื่อถูกต้อง ช่วยเหลือชาวบ้านที่ไม่ได้รับความเป็นธรรม อันแสดงให้เห็นว่าครูไม่เพียงแต่จัดการเรียนการสอนแต่ยังเป็นผู้มีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคม

สร้างทักษะ ค่านิยมที่ดี และส่งเสริมคุณธรรมให้นักเรียน ให้ความช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม สร้างสรรค์สังคมที่มีคุณธรรม ใส่ใจต่อปัญหาสังคมและสิ่งแวดล้อม โดยยอมเผชิญหน้ากับอุปสรรคโดยลำพังเพื่อสังคมที่ดีขึ้น

1.4 ครูผู้มีเมตตา คือ ภาพลักษณ์ครูผู้มีจิตใจดี มีน้ำใจในการช่วยเหลือผู้อื่น แสดงความห่วงใยเข้าใจในชีวิต และปัญหาของนักเรียน แสดงให้เห็นถึงความเป็นเมตตาของครูที่สะท้อนถึงความเข้าใจในสภาพชีวิตของเด็ก ๆ และการมองโอกาสให้นักเรียนได้เรียนรู้เติบโตอย่างเต็มที่ และพร้อมช่วยเหลือทั้งด้านการเรียน การปรับตัว ปัญหาส่วนตัว ช่วยสร้างบรรยากาศที่อบอุ่น และปลอดภัย ปรากฏตัวอย่างความในตอนหนึ่งว่า

“ครูครับ ไปดูแม่ผมหน่อยครับ แม่เจ็บมาก”

“อะไรกันล่ะเชี่ย แม่เป็นอะไรอีก?” ครูหนุ่มถามร้อนรน

“แม่เจ็บมากครับ แม่บอกว่าให้มาบอกครู” เชี่ยงมีสีหน้าตกใจมาก ปียะ

รีบใส่เสื้อยืดคอกกลม คว่ำจักรยานอ้ายโกร่งแล้วถีบก้าวยาว ๆ สู่หมู่บ้านโดยมีเชี่ยง

นั่งซ้อนท้าย ฝ่าสายฝนที่ตกพริ้ว ๆ เมื่อไปถึงบ้านก็พบว่าแม่เค้ากำลังนอนครวญ

ครางด้วยความเจ็บปวด (Konkai, 1994)

จากตัวอย่างข้างต้น แสดงถึงการมีน้ำใจ และความเป็นห่วงอย่างแท้จริง เมื่อครูรับรู้ถึงความทุกข์ของนักเรียน แสดงถึงความรับผิดชอบที่ครูมีต่อชีวิต และความเป็นอยู่ของนักเรียนในทุก ๆ ด้านไม่ว่าจะเป็นในด้านอารมณ์ ความสัมพันธ์หรือสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน สะท้อนถึงบทบาทของครูไม่จำกัดแค่การให้ความรู้ แต่ยังมีภาระในการให้ความช่วยเหลือดูแล และสนับสนุนในทุก ๆ ด้าน ซึ่งมีความหมายลึกซึ้งกว่าการสอนวิชาการ แต่เป็นการทำให้ชีวิตของนักเรียนดีขึ้นในทุก ๆ มิติ

2. ภาพลักษณ์เชิงลบ

ภาพที่เกิดจากความนึกคิดของบุคคลที่เป็นไปในทางที่ไม่ดีหรือทางทำลาย การศึกษาภาพลักษณ์เชิงลบในนวนิยายเรื่อง ครูบ้านนอก พบภาพลักษณ์เชิงลบ 4 ภาพลักษณ์ ได้แก่ ครูผู้ขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ ครูผู้ใช้อำนาจโดยมิชอบ ครูผู้ขาดศีลธรรมจริยธรรม ครูผู้ขาดจิตวิญญาณ

2.1 ครูผู้ขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ ภาพลักษณ์ส่วนใหญ่ที่ปรากฏเป็นภาพลักษณ์ของครูที่มีความประพฤติไม่เหมาะสม บกพร่องต่อหน้าที่ ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ไม่ดีให้แก่ศิษย์ บกพร่องในการสอน ครูขาดความรักและความศรัทธาต่อหน้าที่ ละเลยต่อความสำคัญของการทำงานร่วมกันในโรงเรียน ขาดวินัยและความใส่ใจในหน้าที่ สะท้อนถึงการไม่เห็นความสำคัญของการปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มที่ และต่อเนื่องการมองข้ามผลกระทบจากการขาดความรับผิดชอบ โดยมองว่าการทำหน้าที่ของครูในโรงเรียนชนบทไม่จำเป็นต้องเคร่งครัด มีทัศนคติที่สะท้อนถึงการขาดความตั้งใจในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา การมองข้ามผลกระทบจากการขาดความรับผิดชอบ ปรากฏตัวอย่างความในตอนหนึ่งว่า

“ตอนนี้สบายแล้ว ได้ครูใหม่มาคนหนึ่ง วันนี้เลยให้ครูโรงเรียนเสียเลย

ครูใหญ่นั่งลงบนเสื่อกกช้างๆ ทิดพูนผู้เป็นเจ้ามือ"อันที่จริงวันนี้ตั้งใจจะไม่มาหรอก

ตอนเที่ยงไปแวะชิมเหล้าที่บ้านลุงจารย์ก็เลยเกิดความคิดว่าน่าจะแก้มือเมื่อบานนี้เสียหน่อย” (Konkai, 1994)

จากตัวอย่างข้างต้นแสดงถึงความรักชอบของครูใหญ่ ที่ไม่ได้ให้ความสำคัญกับหน้าที่การงาน และการดูแลโรงเรียนตามที่ควรจะเป็น สะท้อนถึงการละเลยหน้าที่การทำหน้าที่ในฐานะผู้นำควรจะต้องให้ความสำคัญกับการสร้างสภาพแวดล้อมที่ดี และเหมาะสมสำหรับการเรียนรู้ และพัฒนาให้แก่เด็ก ๆ ซึ่ง ขาดความรักชอบในบทบาทของครูใหญ่ที่สะท้อนออกมานี้อาจส่งผลต่อความเชื่อมั่นและความเคารพจากทั้งนักเรียน และชุมชน ทำให้เกิดการเสื่อมเสียในคุณภาพการศึกษาและการพัฒนาของโรงเรียนในระยะยาว

2.2 ครูใช้อำนาจโดยมิชอบ ภาพลักษณ์ด้านการใช้อำนาจโดยมิชอบ เป็นภาพลักษณ์ของครูที่ใช้อำนาจเพื่อประโยชน์ส่วนตัว ใช้อำนาจในทางที่ผิด และขาดความยุติธรรม ซึ่งการใช้อำนาจก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้อื่น แสดงให้เห็นถึงการใช้อำนาจในทางที่มิชอบ การไม่เคารพบุคลากร ใช้ความสัมพันธ์หรือประโยชน์ส่วนตัวเพื่อเอื้อประโยชน์แก่ตนเองโดยที่ไม่คำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้น ชี้ให้เห็นถึงการใช้อำนาจสัมพันธ์ส่วนตัวแทนความสามารถเพื่อก้าวหน้าในหน้าที่การงาน การแสวงหาอำนาจเกิดจากการข่มขู่หรือบังคับ ปรากฏตัวอย่างความในตอนหนึ่งว่า

“ผมนึกแล้วว่าไม่มีใครก็ต้องโดนเข้าจนได้” พิสูจน์ยืนยันอย่างชัดเจน
ทำไมครูพิสูจน์ถึงต้องรับเคราะห์แทนผม เขาน่าจะย้ายผมมากกว่า ปียะหิบบคำสั่ง
ขึ้นมาอ่านบททวน ทำอย่างนี้ใช้ได้ทีไหนแกล้งกันชัด ๆ นึกอยากย้ายใครก็สั่งย้าย
ตามใจชอบ ทำยังกะไม่มีระเบียบไม่มีกฎหมาย ดวงดาวขึ้นเสียงอย่างอารมณ์เสีย”
(Konkai, 1994)

จากตัวอย่างข้างต้น สะท้อนถึงการใช้อำนาจในทางที่ผิด และขาดความยุติธรรมโดยผู้มีอำนาจซึ่งการใช้อำนาจก่อให้เกิดทั้งผลดี และผลเสีย ผู้ที่มีอำนาจเหนือผู้อื่นควรตรงให้ดี ในการใช้อำนาจให้ถูกเวลาและสถานที่ ควรใช้ด้วยความระมัดระวัง การที่ต้องรับเคราะห์แทนผู้อื่น แสดงถึงการตัดสินใจที่ขาดความเหมาะสม และไม่คำนึงถึงผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นต่อบุคคลอื่น และคำพูดของดวงดาว ก็สะท้อนถึงความไม่พอใจที่เกิดจากการกระทำที่ไม่เคารพต่อระเบียบ หรือกฎหมาย

2.3 ครูผู้ขาดศีลธรรมจริยธรรม คือภาพลักษณ์ครูผู้ขาดความถูกต้องตามหลักคุณธรรม และจริยธรรมการแสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของครู ทั้งภายในโรงเรียน และนอกโรงเรียน การดื่มของมึนเมาในที่สาธารณะ ทำให้เป็นแบบอย่างที่ไม่ดีแก่นักเรียน และบุคคลอื่น ๆ การล่วงละเมิดทางคำพูด และท่าทางเป็นการละเมิดทั้งกฎระเบียบ และศีลธรรมจริยธรรม การใช้คำพูดที่ล่วงล้ำหรือท่าทางที่ไม่เหมาะสม ไม่สามารถยอมรับได้ โดยเฉพาะจากผู้ที่มีอำนาจ และหน้าที่ในการดูแลนักเรียน ถือเป็นการละเมิดสิทธิส่วนบุคคล และไม่เคารพความเป็นมนุษย์ เป็นพฤติกรรมที่ไม่สมควรกระทำในทุกกรณี ซึ่งการกระทำเหล่านี้ถือเป็นการขาดความรับผิดชอบต่อบทบาทหน้าที่ของครูในฐานะผู้นำและผู้ให้การศึกษา ซึ่งจะทำให้ส่งผลเสียต่อความเชื่อมั่นในระบบการศึกษา ปรากฏตัวอย่างความในตอนหนึ่งว่า

“เสร็จไปหนึ่งแล้วพี่” เป็นคำรายงานของพิศิษฐ์ต่ออาจารย์หนุ่มซึ่งอยู่ในวัยใกล้เคียงกันผมกล่อมไม่ก็วันก็พาเข้าเมืองได้ยังไม่รู้จะหาทางออกยังไงพี่ช่วยผมคิดหน่อยซี” (Konkai, 1994)

จากตัวอย่างข้างต้น การกระทำของครูที่แสดงออกมาเป็นการกระทำที่ผิดศีลธรรมโดยในเหตุการณ์การกระทำที่เกี่ยวข้องกับการขัดขืนใจของหญิงสาว แสดงถึงการ ใช้วิธีการหลอกลวง และบังคับผู้หญิงให้ตกอยู่ในสถานการณ์ที่เขาควบคุมได้ ซึ่งเป็นการละเมิดสิทธิของผู้หญิงอย่างชัดเจน โดยคำที่พูดว่า “ผมกล่อมไม่ก็วันก็พาเข้าเมืองได้” เป็น การแสดงออกถึงความไม่ใส่ใจในสิทธิ และความรู้สึกของผู้หญิงที่ถูกหลอกลวง รวมทั้งการขาดการเคารพในความเป็นมนุษย์ และศักดิ์ศรีของผู้อื่น อีกทั้งคำว่า “เสร็จไปหนึ่งแล้วพี่” เป็นการรายงานถึงความสำเร็จในเรื่องที่ไม่เหมาะสม ทั้งยังสะท้อนถึงทัศนคติที่ไม่มีความรู้สึกผิดชอบชั่วดี และไม่เห็นคุณค่าของชีวิตและความรู้สึกของผู้อื่น การแสดงออกแบบนี้ไม่เพียงแต่เป็นการผิดศีลธรรม แต่ยังแสดงให้เห็นถึงการขาดจริยธรรมที่สำคัญในการเคารพสิทธิของมนุษย์

2.4 ครูผู้ขาดจิตวิญญาณความเป็นครู ภาพลักษณ์ที่ปรากฏเป็นภาพลักษณ์ของครูที่ไม่ใส่ใจในบทบาทของครูขาดการใส่ใจในการพัฒนาการเรียนการสอน ครูที่ขาดความอดทน และขาดความเมตตาต่อเด็ก ละเลยนักเรียนที่ต้องการความช่วยเหลือ การไม่ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี เช่น การสูบบุหรี่ในห้องเรียน การลดความสำคัญของการเรียนรู้ ครูมีทัศนคติคับแคบไม่เห็นความสำคัญของการเรียนรู้ของผู้เรียน สะท้อนถึงการขาดจิตวิญญาณของความเป็นครูที่ควรปกป้อง ดูแล และสร้างแบบอย่างที่ดีให้กับนักเรียน ครูหรือบุคลากรทางการศึกษาควรตระหนักถึงผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นกับนักเรียนทั้งในแง่พฤติกรรมการเรียนรู้ และควรยึดมั่นในจริยธรรมของวิชาชีพครูเพื่อสร้างสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม สำหรับการพัฒนาเด็กอย่างรอบด้าน ปรากฏตัวอย่างความในตอนหนึ่งว่า

“ไม่ต้องสอนอะไรมากมายหรอกเอาแค่เลขกับภาษาไทยก็พอแล้ว

ออกโจทย์ไว้บนกระดานแล้วให้อายีเขียวพาเพื่อน ๆ ทำ” (Konkai, 1994)

จากตัวอย่างข้างต้น การที่ครูเลือกที่จะไม่ใส่ใจหรือดูแลการเรียนการสอนอย่างเต็มที่ โดยการพูดว่า “ไม่ต้องสอนอะไรมากมายหรอกเอาแค่เลขกับภาษาไทยก็พอแล้ว ” แสดงถึงการลดความสำคัญของการเรียนการสอนในด้านอื่น ๆ ที่อาจจะมิประโยชน์ต่อการพัฒนาการของนักเรียน และไม่แสดงให้เห็นถึงความเอื้ออาทรในการสอน หรือช่วยเหลือเด็ก ๆ ในทุกด้านของการเรียน และแสดงถึงการไม่ให้ความสำคัญกับการอธิบายหรือการให้คำแนะนำเพิ่มเติมให้กับนักเรียน ซึ่งอาจทำให้เด็กที่มีปัญหาหรือไม่เข้าใจไม่สามารถเรียนรู้ได้เต็มที่ นอกจากนี้การมอบหมายให้เพื่อนนักเรียนคนอื่น ๆ ช่วยสอนหรือดูแลกันเองโดยไม่แทรกแซงหรือให้การสนับสนุนจากครู อาจทำให้ขาดความเอื้ออาทรในการดูแลนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยภาพลักษณ์ของครู ที่ปรากฏในนวนิยายเรื่องครูบ้านนอก ของคำหมาน คนใดเป็นการศึกษาวิเคราะห์จากตัวบททางวรรณกรรม ซึ่งการศึกษาลักษณะผ่านการวิเคราะห์ตัวบทวรรณกรรม

นั้น ได้มีผู้ศึกษาไว้อย่างหลากหลาย ดังปรากฏในงานวิจัยของ (Khotthong, 2017). ได้ศึกษาเรื่อง ภาพลักษณ์ผู้สื่อข่าวที่ถูกสะท้อนบทบาทผ่านภาพยนตร์ไทย จากการศึกษาพบว่า ภาพลักษณ์ของผู้สื่อข่าวในช่วงก่อนคสช. เข้ามาบริหารประเทศเป็นภาพลักษณ์ที่มีความน่าเชื่อถือมีบทบาทหน้าที่เสนอข้อมูลตามข้อเท็จจริงในสังคม และเสนอความคิดเห็นของตนเองได้อย่างเต็มที่ ไม่เกรงกลัวต่ออำนาจหรืออิทธิพลใด ๆ และช่วงหลังการเข้ามาบริหารประเทศของ คสช. พบว่าภาพลักษณ์ของผู้สื่อข่าวเปลี่ยนแปลงไป เป็นแบบที่ถูกจำลองหรือสร้างขึ้นมาเพื่อวัตถุประสงค์บางอย่างโดยยังจำเป็นต้องมีความน่าเชื่อถืออยู่บ้าง แต่บทบาทหน้าที่ถูกลดทอนลงเหลือเพียงผู้ให้ความบันเทิงเท่านั้น ต้องทำหน้าที่ไปตามกระแสสังคม และพฤติกรรมของผู้บริโภคที่เปลี่ยนแปลงไป

ขณะที่ (Krachangchom, 2020). ได้ศึกษาเรื่อง ภาพลักษณ์ และบทบาทของตัวละครเอกหญิงในนวนิยายของ กฤษณา อโศกสิน ผลการศึกษาพบว่า ภาพลักษณ์ของตัวละครเอกหญิง แบ่งออกเป็น 2 ด้าน คือ ภาพลักษณ์ภายนอก และภาพลักษณ์ภายใน โดยภาพลักษณ์ภายใน ยังปรากฏเป็นภาพลักษณ์เชิงบวก และเชิงลบ ภาพลักษณ์ภายนอกด้านรูปร่างหน้าตาบุคลิกภาพ พบว่าตัวละครเอกหญิงทั้ง 6 คนมีรูปร่างหน้าตาดี บุคลิกภาพดี ส่วนภาพลักษณ์ภายในสามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ ภาพลักษณ์ภายในเชิงบวก และภาพลักษณ์ภายในเชิงลบ โดยแบ่งภาพลักษณ์ภายในเชิงบวกยังแบ่งได้เป็น 2 ลักษณะ คือ ภาพลักษณ์ภายในด้านมีคุณธรรม และภาพลักษณ์ภายในด้านความมีวุฒิภาวะ ภาพลักษณ์ภายในเชิงลบ มี 2 ลักษณะ คือ ภาพลักษณ์ภายในเชิงลบด้านการขาดคุณธรรมด้วยความแค้นพยาบาท และภาพลักษณ์ภายในเชิงลบที่เกี่ยวกับการขาดวุฒิภาวะ

จากการศึกษาการวิจัยภาพลักษณ์ทั้ง 2 เรื่อง ทำให้เห็นถึงการนำเสนอแบบอย่างของการศึกษาภาพลักษณ์ซึ่งสามารถศึกษาได้หลายมิติ ไม่ว่าจะเป็นภาพลักษณ์ในมิติของสินค้า ภาพลักษณ์ในมิติของสังคม การเมือง การนำเสนอข่าวสาร เพื่อให้เกิดภาพลักษณ์ในแต่ละยุคสมัยทำให้เกิดความน่าเชื่อถือของข้อมูลหรือเพื่อเน้นความสำคัญของข้อมูลชุดใดชุดหนึ่งได้ นอกจากนั้นการศึกษาภาพลักษณ์สามารถศึกษาในมิติของวรรณกรรมโดยศึกษาจากตัวบทวรรณกรรมในบทบาทตัวละครเพื่อให้เห็นภาพลักษณ์ทั้งในแง่บวกและแง่ลบด้านต่าง ๆ ซึ่งการศึกษาดังกล่าวมีลักษณะคล้ายคลึงและแตกต่างกับการศึกษาภาพลักษณ์จากตัวบทวรรณกรรมในนวนิยายเรื่อง “ครูบ้านนอก” ในบริบทของการวิเคราะห์ในประเด็นต่าง ๆ ได้เช่นกัน

ทั้งนี้ การศึกษาวิจัยภาพลักษณ์ของครูที่ปรากฏในนวนิยายเรื่องครูบ้านนอก ของคำหมาน คนไค นี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาตัวบทวรรณกรรมประเภทนิยาย โดยการวิเคราะห์เรื่องราวทางวรรณกรรมที่สื่อให้เห็นถึงภาพลักษณ์ 2 ลักษณะ คือ ภาพลักษณ์เชิงบวก 4 ภาพลักษณ์ ได้แก่ ครูผู้ปฏิบัติหน้าที่และความรับผิดชอบ ครูผู้ยึดมั่นในอุดมการณ์ความเป็นครู ครูผู้อุทิศตนเพื่อสังคม และครูผู้มีความเมตตา ภาพลักษณ์เชิงลบ 4 ภาพลักษณ์ ได้แก่ ครูผู้ขาดการปฏิบัติหน้าที่และความรับผิดชอบ ครูผู้ใช้อำนาจโดยมิชอบ ครูผู้ขาดศีลธรรมจริยธรรม และครูผู้ขาดจิตวิญญาณความเป็นครู ซึ่งการศึกษาดังกล่าวผู้วิจัยได้ศึกษาจากบุคลิกลักษณะของตัวละครที่มีพฤติกรรมที่สื่อให้เห็นภาพลักษณ์ในลักษณะต่าง ๆ การศึกษาดังกล่าว สอดคล้องกับงานวิจัยของ (Chinnakhon, 2016). ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาภาพลักษณ์ของตัวละครหญิงในวรรณกรรมเรื่องผู้ชนะสิบทิศ

ผลการศึกษาพบว่า ภาพลักษณ์ของตัวละครหญิง 2 ลักษณะ คือ ภาพลักษณ์เชิงบวก มี 3 ด้าน ประกอบไปด้วย ด้านแรก ภาพลักษณ์ด้านรูปโฉมที่งดงาม ด้านที่สอง ภาพลักษณ์ด้านความมีคุณธรรม และด้านที่สาม ภาพลักษณ์ด้านความมีวุฒิภาวะ ภาพลักษณ์เชิงลบ มี 2 ด้าน ได้แก่ ภาพลักษณ์ด้านการขาดคุณธรรม และภาพลักษณ์ด้านการขาดวุฒิภาวะ ขาดการควบคุมอารมณ์ นอกจากนั้นสอดคล้องกับงานวิจัยของ (Sukhum, 2016). ได้ศึกษาเรื่อง ภาพลักษณ์ครูที่ปรากฏในเรื่องสั้นรางวัลซีไรต์ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2524 ถึง พ.ศ. 2557 ผลการศึกษาพบว่า ภาพลักษณ์ครูที่ปรากฏในเรื่องสั้นรางวัลซีไรต์ ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2524 ถึง พ.ศ. 2557 มี 3 ลักษณะ ได้แก่ ภาพลักษณ์ด้านการปฏิบัติหน้าที่ มี 2 ลักษณะ คือ ครูที่ไม่ปฏิบัติตามหน้าที่และความรับผิดชอบ และครูผู้อุทิศตนเพื่อหน้าที่และความรับผิดชอบ ภาพลักษณ์ด้านการเมือง มี 4 ลักษณะ คือ ครูนักปฏิบัติ ครูผู้ต่อต้านคอมมิวนิสต์ ครูผู้อุทิศตนเพื่อชาติบ้านเมือง และครูผู้มีศรัทธาต่อการเมือง ภาพลักษณ์ด้านความเป็นปัจเจกบุคคล มี 5 ลักษณะ คือ ครูผู้ยึดมั่นถือมั่น ครูผู้เห็นแก่ตัว ครูผู้ผิดศีลธรรม ครูผู้มีความกรุณา และครูผู้มีศรัทธาต่อตนเอง การศึกษาวิจัยเรื่อง ภาพลักษณ์ในนวนิยายเรื่อง “ครูบ้านนอก” ก็เป็นนอกตัวอย่างหนึ่งการศึกษาบทบาทหน้าที่ของครูที่สะท้อนให้เห็นถึงภาพลักษณ์ของครูในลักษณะต่าง ๆ แต่อย่างไรก็ตาม การศึกษาดังกล่าว มีลักษณะแตกต่างไปการวิจัยที่ผ่านมาในประเด็นการนำเสนอภาพลักษณ์ของครูที่เน้นเฉพาะตัวละครฝ่ายดี และตัวละครฝ่ายร้าย เพื่อนำเสนอภาพลักษณ์ที่ปรากฏในเนื้อหาของนวนิยายเรื่อง “ครูบ้านนอก” เท่านั้น โดยผู้วิจัยไม่บ่งชี้เห็นถึงนัยทางการเมือง หากเป็นการนำเสนอเพื่อเห็นถึงคุณธรรมจริยธรรมของความเป็นครูที่ดีเป็นสำคัญ

จากการศึกษาวิจัยที่กล่าวมาข้างต้นนั้น ทำให้เห็นถึงการศึกษาดัชนีวรรณกรรม สามารถนำเอาแนวคิดเกี่ยวกับภาพลักษณ์มาเป็นเครื่องมือในการศึกษาวิเคราะห์ได้ อันจะทำให้เห็นถึงแง่มุมต่าง ๆ ทางสังคมที่สะท้อนให้เห็นถึงภาพลักษณ์ที่ปรากฏอยู่ในวรรณกรรม เช่นเดียวกับภาพลักษณ์ของครูบ้านนอกที่ได้นำเสนอภาพลักษณ์ครู ทั้งในเชิงบวกและเชิงลบของความเป็นครู ซึ่งเชิงบวก ได้นำเสนอเป็นครูผู้เสียสละ อุทิศตนเพื่อการศึกษา มีอุดมการณ์แน่วแน่ และพยายามเปลี่ยนแปลงสังคมให้ดีขึ้น แม้ต้องเผชิญอุปสรรคจากอำนาจที่ไม่เป็นธรรม สะท้อนให้สังคมเกิดความตระหนักถึงบทบาทสำคัญของครูในฐานะผู้ให้ความรู้และปลูกฝังค่านิยมที่ดีให้แก่เยาวชน ทำให้คนในสังคมเกิดความเคารพในวิชาชีพมากขึ้น ซึ่งนำไปสู่การสนับสนุนและส่งเสริมให้ครูสามารถทำหน้าที่ได้อย่างเต็มที่ ส่งเสริมจิตสำนึกและความรับผิดชอบต่อสังคม ส่วนเชิงลบนวนิยายสะท้อนครูที่ขาดจรรยาบรรณ ทุจริต เห็นแก่ตัว และไม่พัฒนาตนเอง เรื่องราวนำเสนอหลายมิติ ทั้งความเสมอภาค ความรับผิดชอบต่อ บทบาทของครูในการพัฒนานักเรียนให้เป็นคนดีของสังคม สังคมขาดความเชื่อมั่นในวิชาชีพครู ลดความน่าสนใจของอาชีพครู รวมถึงปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา และสร้างแรงกดดันต่อครูและระบบการศึกษาโดยรวม ซึ่งอาจส่งผลกระทบในระยะยาวต่อคุณภาพการศึกษา เพื่อสะท้อนถึงปัญหาการขาดแคลนบุคลากรที่มีคุณภาพในด้านการศึกษา ซึ่งถือเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาประเทศ ดังนั้น รัฐบาลจึงควรให้ความสำคัญกับการคัดเลือกครู และให้ความสนใจกับการสร้างระบบการศึกษาที่เท่าเทียมในทุกพื้นที่ทำให้เป็นนวนิยายที่ทรงคุณค่าอันเป็นแบบอย่างในการนำเสนอตัวตนของครูทั้งในแง่บวก และแง่ลบให้ผู้อ่านได้รับรู้เรื่องราวผ่านตัวบททางวรรณกรรม นวนิยายเรื่อง “ครูบ้านนอก” ไม่เพียงแต่นำเสนอภาพลักษณ์ ของครูในมิติ

ส่วนบุคคล หากยังสะท้อนให้เห็นโครงสร้างของระบบการศึกษาไทยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมครูในโลกความจริง การตีความที่ลึกซึ้งจะทำให้งานวิจัยมีความน่าสนใจและมีคุณค่าทางวรรณกรรมมากยิ่งขึ้น

สรุปองค์ความรู้

จากการศึกษาวิเคราะห์ พบภาพลักษณ์ครูที่ปรากฏในนวนิยายเรื่อง ครูบ้านนอก ของคำหมาน คำไค พบภาพลักษณ์ 2 ลักษณะ ได้แก่ ภาพลักษณ์เชิงบวก และภาพลักษณ์เชิงลบ ซึ่งสามารถแบ่งภาพลักษณ์ครูออกเป็นดังนี้

1. ภาพลักษณ์เชิงบวก พบ 4 ลักษณะ คือ ครูผู้ปฏิบัติหน้าที่และความรับผิดชอบ (ครูที่มุ่งมั่นทุ่มเท และรับผิดชอบในการสอนและดูแลนักเรียน เป็นแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติตน) ครูผู้ยึดมั่นในอุดมการณ์ความเป็นครู (ครูที่อุทิศตนเพื่อพัฒนานักเรียน ชุมชน และสังคม สร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ดี ยืนหยัดในความถูกต้อง) ครูผู้อุทิศตนเพื่อสังคม (ครูที่มุ่งสร้างทักษะ ค่านิยมที่ดี และส่งเสริมคุณธรรมให้แก่นักเรียนและชุมชน มุ่งมั่นให้โอกาสที่เท่าเทียมและช่วยเหลือในยามที่นักเรียนเผชิญปัญหา) และครูผู้มีความเมตตา (ครูที่ห่วงใย เข้าใจในชีวิตและปัญหาของนักเรียน พร้อมช่วยเหลือทั้งด้านการเรียน การปรับตัว สร้างบรรยากาศที่อบอุ่น และปลอดภัย)

2. ภาพลักษณ์เชิงลบ พบ 4 ลักษณะ คือ ครูผู้ขาดการปฏิบัติหน้าที่และความรับผิดชอบ (ครูที่ขาดความรับผิดชอบ ละเลยการดูแลนักเรียน ไม่ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี) ครูผู้ใช้อำนาจโดยมิชอบ (ครูที่ใช้ตำแหน่งเพื่อประโยชน์ส่วนตน การข่มขู่หรือบังคับบุคลากรอื่น) ครูผู้ขาดศีลธรรมจริยธรรม (ครูที่ขาดความถูกต้องตามหลักคุณธรรมและจริยธรรมการแสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของครู ทั้งภายในโรงเรียนและนอกโรงเรียน) และครูผู้ขาดจิตวิญญาณความเป็นครู (ครูที่ขาดการใส่ใจในการพัฒนาการเรียนการสอน ครูที่ขาดความอดทนและขาดความเมตตาต่อเด็ก ละเลยนักเรียนที่ต้องการความช่วยเหลือ)

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ควรศึกษาภาพลักษณ์ของครูในนวนิยายเรื่อง ครูบ้านนอก ของ คำหมาน คนใดในประเด็นอื่น ๆ เช่น สถานภาพ และบทบาทของตัวละคร กลวิธีการสร้างตัวละคร เป็นต้น

1.2 สามารถนำผลการวิจัยไปใช้ในการเรียนการสอนที่เกี่ยวกับการวิเคราะห์ภาพลักษณ์ของตัวละครเอกในวรรณกรรม หรือรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมได้

1.3 ผู้อ่านสามารถนำองค์ความรู้จากการศึกษาภาพลักษณ์เชิงบวกไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดี

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาค้างต่อไป

2.1 ควรศึกษาภาพลักษณ์ของครูในนวนิยายของนักเขียนท่านอื่น ๆ

2.2 ควบคู่การศึกษาเปรียบเทียบภาพลักษณ์ของครูในวรรณกรรมเรื่อง ครูบ้านนอกของคำหมาน
คนใด กับ วรรณกรรมเรื่องอื่น ๆ

เอกสารอ้างอิง

- Bamrungthai, W. (2001). *The science and art of the novel*. Suwiriyan. (In Thai)
- Chareonde, A. & Atcharyaphaiboon, A. (2020). Roles and Status of Main Characters in Buppessannivas and Phromlikhit by Rompaeng. *Mangrai Saan Journal*, 8(2), 47-66. (In Thai)
- Charoenphon, S. (2005). *Women and society in Thai literature during the bubble era*. (1st ed.). Silpa Wattanatham. (In Thai)
- Chinnakhon, P. (2016). *A Study of female characters' image In Phuchanasiphit*. [Master's thesis, Burapha University]. (In Thai)
- Khotthong, T. (2017). *The image of the reporter is reflected role in the Thai film*. [Master's Thesis, Bangkok University]. (In Thai)
- Konkai, K. (1994). *Kru Baan Nok* (12th ed). Mingmit. (In Thai)
- Krachangchom, N. (2020). *The Images and Roles of Female Main Character In Krisana Asoksin's Novels Presented as Television Plays During The Year 2017-2018*. [Master's Thesis, Chiang Mai Rajabhat University]. (In Thai)
- Mallikamas, k. (1994). *Introduction to Thai literature*. (11th ed). Ramkhamhaeng University. (In Thai)
- Pooksawat, A. (2013). *Public relations for image building*. Chulalongkorn University. (In Thai)
- Sombun, T. (2009). Teacher : The taproot of national identity creation. *Ramkhamhaeng Research Journal*, 12(1), 29-33. (In Thai)
- Sukhothai Thammathirat Open University. (2009). *Public relations strategy teaching documents*. (4th ed.). Arun Printing. (In Thai)
- Sukhum, K. (2016). *Images Of Teachers In S.E.A. Write Award Short Stories From 1981 To 2014*. [Master's thesis, Burapha University]. (In Thai)
- Yotkamol, S. (2008). *About what teachers should know*. Department of Curriculum and Instruction, Secondary Education Division, Faculty of Education, Srinakharinwirot University. (In Thai)